

A MOKASZÍNBE REJTETT CSERKÉSZLILIAM

Jelige:

„Dingir”

Tartalomjegyzék

Előszó	3.
A mozgalom kezdetei	4.
Illegalításban.....	5.
Indiánromantika.....	6.
A táborozások.....	8.
Az 1950-es évek cserkész-hétköznapijai	10.
A forradalom	12.
A leánycserkészlet	13.
A „Fekete Hollók” összeesküvése.....	14.
A per és következményei.....	17.
Összegzésül	20.
Melléklet	
Irodalomjegyzék	21.
Köszönetnyilvánítás	22.
Fotómelléklet.....	23.

Előszó

2000. őszén kezdődött a cserkészéletem. Ekkor – hét éves fejjel – még nem tudtam, hogy mi is ez a mozgalom és milyen múltja van. Aztán az évek során mindig több és több történetet hallottam emberekről, eseményekről, s az idő múlásával egyre jobban megértettem a jelentőségüket. Kevesen tudják, hogy Teleki Pál mellett hány olyan ember volt, akinek sokat köszönhetünk, és értékrendjében nem az utolsó helyre szorult a „cserkészliliom”. Hogy csak néhányukat említsem: Wass Albert, Kaszap István, Bárdos Lajos, Sinkovits Imre, Zenthe Ferenc, Sík Sándor, Rubik Imre, és a listát még sokáig lehetne folytatni.

A kommunista párt 1947-ben betiltotta a cserkészetet, és ettől kezdve tagjaik csak titokban tarthatták meg a fogadalmukat. Ez időszak cserkészéletemről mindig csak említőlegesen hallottam, ezért elhatároztam, hogy feltérképezem a betiltás utáni eseményeket, utánajárok az akkori pécsi illegális csapatok működésének. Ezt a kutatást két évvel ezelőtt kezdtem el.

Kutatásom során áttekintettem a témával foglalkozó szakirodalmat és memoárokat. Sikertült több mint 10 órányi riportot felvennem interjúalanyaimmal. Olyan elhivatott emberekkel tudtam beszélgetni, akik részt vettek az illegális cserkészmozgalomban, sőt a szamizdatirodalom kiadásában is szerepük volt. A Baranya Megyei Levéltárban elsősorban a cserkészmozgalom fõlszámolásával kapcsolatos 1946-47-es iratokat néztem át. A Baranya Megyei Bíróságon betekintheztem Csonka Ferenc és társai büntető perének anyagába; valamint Budapesten is volt alkalmam kutatni az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában, ahol betekintést nyertem az operatív célokra bevont személyek jelentéseibe, és tanulmányozhattam a cserkészmozgalom ezen időszakához kapcsolódó más politikai indíttatású pereit is.

A mozgalom kezdetei

A cserkészzet alapítója (Bi-Pi), vagyis Lord Robert Baden Powell of Gilwell (1857-1941), a brit hadsereg altábornagya volt, aki 1899-ben, a második brit-búr háborúban Mafeking várát védve figyelt fel arra, hogy a fiatal fiúk milyen leleményesek és ügyesek. Sokszor vittek a várból üzenetet és hoztak be élelmet, kötszert. Tapasztalatai alapján írta meg 1908-ban a „Scouting For Boys” című könyvét, amelyben lefekteti a cserkésznevelés alapelveit. Ma a cserkészzet kezdetének az első cserkésztabort tekintik, amely 1907-ben volt Brownsea-szigeten.

A lánycserkészzetet 1910-ben alapította. Vezetését testvérére, Agnesre bízta, melyet később felesége, Lady Olave vette át. A „Scouting For Boys” alapján megjelent a „Girl Guiding” című könyve is, amelyben a lánycserkészzet alapjait írta meg.

A mozgalom 1910-ben érkezett hazánkba. A nagybecskereki Piarista Gimnázium tanára, Králik László fordította le Bi-Pi könyvét „Cserkésző fiúk” címen. 1912. december 28-án pedig hivatalosan is megalakult a Magyar Cserkészszövetség.

A mozgalom néhány év alatt világméretűvé nőtte ki magát. Sok helyen oktattak, neveltek Bi-Pi könyvei alapján. 1920-ban rendezték meg az első jamboree-t, vagyis cserkészvilágtalálkozót. A rendezvényen a világháború vesztes országai nem vehettek részt, így a magyar kontingens sem volt ott. A találkozón az alapító Bi-Pit a világ főcserkészévé választották.

1933-ban a IV. Jamboree-t a gödöllői Királyi-Kastélyparkban rendezték meg. Ez azért is fontos esemény volt, mert a háborúban vesztes Magyarország vállalhatta a lebonyolítást. Ez a jamboree nem az országok kontingenseinek az egymás közti versengéséről szólt, hanem az összefogásról.

Illegalitásban

Egészen a második világháború végéig a cserkészmozgalom működése zökkenőmentes volt, létszáma egyre gyarapodott. Mivel azonban országunk ismét a vesztes oldalon állt, újból elvesztettük a függetlenségünket. A Szovjetunió érdekkörébe tartozván fokozatosan a kommunista eszmék kerekedtek felül a politikában. Ennek a folyamatnak a következményeként 1946-ban koholt vádak alapján hazánkban betiltották a cserkészetet. Rajk László belügyminiszter döntését a következőkkel indokolta levelében: *„Megállapította a vizsgálat, hogy az egyesület működésének eme irányvonala, amely végül is a német SS Hunyadi páncélos brigád testvéralakulatához vezetett, az 1933-as jamboree után tört előre és ennek nyomán a cserkészet erkölcsi talajáról elszakadva a népellenes uralmi rendszer kiszolgálójává és hű katonájává alakult át. [...] és a „bolsevizmus elleni harc” jelszavával állt a fasiszta erők mellé. [...] nemcsak katonai vonalon szolgálta az egyesület eszmeileg a fasiszta imperialista agressziót, hanem polgári vonalon is, amennyiben a magyarországi fasiszta intézkedések minél radikálisabb érdekében kiszolgálta a fasizmus népellenes célkitűzéseit. [...] hogy a magyar cserkészet még mindig nem jelentette ki, nyilvánosan, hogy megvált a szabadkőműves, liberális, demokrata angol cserkésztől. Ki kell ezt nyilatkozni a sajtóban is, nehogy a rosszindulatúak zsidóbérencnek mondhassák a magyar cserkészetet.”*¹(1. ábra)

A mozgalom betiltásának kiindulópontja egy koncepciós per volt. A vád szerint a cserkészek partizántevékenységet folytattak, amelynek célja az orosz katonák meggyilkolása volt. A valóságban azonban 1946. júniusában egy Kamaraerdőn kiránduló cserkészcsapatot megtámadott egy részeg szovjet katona, akit a dulakodás során az egyik fiú lelőtt, majd eltemették. A per következtében Sopronkőhidán szeptemberben három fiataalt kivégeztek, a többiek pedig 8 év szovjet kényszerszolgálatra vitték. A perhez csatolták még három szerzetes ügyét is.²

Rákosinak azonban szüksége volt a többezres tagságára, illetve a nyugat szimpátiájának megtartása is fontos volt. Ezért döntés született: a cserkészet vallásmentesen, kommunista befolyással tovább működhetett, mint Cserkészfiúk Szövetsége. Levéltári kutatásaim alapján megállapítottam, hogy „kádereket” – azaz besúgókat – léptettek be a

---

¹ Rajk László levele 1946. júl. 19. B.M.L.: IV. 1428.

² Havasy Gyula: Magyar katolikusok szenvedései

csapatokba, és folyamatosan megfigyelték őket.³ A cserkészvezetők azonban érezték, hogy itt nem az alapító elvek érvényesülnek. Így sokan, köztük a pécsi 47-es csapat is, ezt ellenezte, ezért önként feloszlott. Kühn Szaniszló, az akkori csapatparancsnok levelet küldött a Magyar Cserkészszövetségnek, amelyben kérte a csapat megszűnését arra hivatkozva, hogy a Ciszterci Rend volt eddig is a fenntartó, és hogy az egyház közreműködése nélkül a csapat nem kíván tovább működni. **(2. ábra)** Ezzel vette kezdetét az illegális működésük.

Indiánromantika – cserkészélet

1946-ban a cserkészlet mellett még számos, egyházhoz kapcsolódó szervezetet betiltott az akkori belügyminiszter, Rajk László. 1948-ban a Cserkészfiúk Szövetsége a kormány nyomására „önként” beolvadt az kommunista ifjúsági mozgalmakba. Ugyanebben az évben az egyházi iskolákat is államosították, 2 évvel később pedig a szerzeteseket internálták. Az ekkor már „katakomba módon” működő pécsi 47-es cserkészek pedig elvesztették papi- és cserkészvezetőiket.

Legalábbis papírforma szerint. A valóságban azonban folytatták tovább illegálisan működésüket. Jártak őrsi foglalkozásokra, túrákra (az utóbbira szigorúan úttörőnyakkendőben!). Azért, hogy megőrizték a látszatot, mind tagjai voltak valamilyen természetjáró csoportoknak.⁴ Így kedvezményesen utazhattak, szabadon találkozhattak. A cserkészegyenruha természetesen a szekrény mélyére került, ahogy a cserkészmozgalom és a hierarchia kifejezései is lecserélődtek.

Így lettek az egykori cserkészekből „Krisztusi Magyar Ifjak”,⁵ akik törvényeik, a „Tíz Törvény” szerint éltek. Ezeket a „Sziklatábor” című szamizdat részletesen taglalja, magyarázza. Köszönésük az ÉL – VELÜNK volt, ami ennyit fed valójában: ÉL az Isten – VELÜNK Jézus Krisztus.

---

³ B.M.L.: XVI. 2.50.

⁴ TBE = Természetbarát Egyesület; MTSZ = Magyar Természetbarátok Szövetsége; Vörös Meteor; Spartacus

⁵ A „Krisztusibb ember, magyarabb magyar” eszménykép gr. Teleki Pál egykori miniszterelnöktől és főcserkésztől származik. Mécs László „A pisztrángok példája” című versében szintén mintaként tünteti fel, hogy a keresztény fiatalság ne ússzon a nyárspolgári árral. „A hasukat boldogság-nappal/ süttethetik a renegátok,/ magyar júdások, árral-úszók:/ a nevük hullá, létük átok!”

Bolváry Pál atya ötlete alapján az indiánromantika „csomagolást” Borvendég Deszkáss Sándor 1940-es években megjelent „Fehér Szarvas” könyvei adták.⁶ Cserkészként éltek és működtek tovább, ám a külső szemlélő csak indiánokat láthatott. Törzsi életük aktív volt, indián neveket viseltek, indián törvények szerint éltek, ami csupán át volt fogalmazva; külsőre mást mutatott, de belül megmaradtak Bi-Pi követőinek. Így lett a táborparancsnokból táborgazda, a napos tisztből táborkisgazda, az őrsből törzs, a Mennyei Atyából Nagy Szellem, Jézus Krisztusból Tüzes Szív Testvér, a Szentlélekből Mennydörgés Madár. Így lett a 10-es csapat Mókus őrséből Ivasivka Mátyás (Szürke Farkas) vezetésével Mohikán törzs, és további három őrsből Tillai Aurél és Mahner Sándor vezetésével Invábu (magyarul: víziló) raj.

Az indiánromantika egy „csábítási eszköz” is volt: mivel az indiános regények népszerűek voltak, a fiúk szívesen jártak olyan közösségekbe, ahol a kerettörténet ezen alapult. Táborban a fiúk törzsi fejdíszot viseltek színes tollakkal. A tollak színei a már meglévő próbákat jelentették: hittan – sárga, egyházi énekek – fehér, magyar népdalok – kék.

Más csoportok ősmagyar alapokra építették életüket: kerettörténetük Hunor és Magor kalandozásairól, őseink mondavilágáról szólt. A csibészromantika forrása pedig Koszter atya „Csibészklub” című könyve volt. Ők voltak a Habua törzs. Neveik könnyen kitűntek: mindegyiküké jelentés nélküli „halandzsá” volt.

A vezetők Csonka Ferenc atya, Bolváry Pál (OSPPE) atya, Arató László és Ivasivka Mátyás voltak. A két atya feladata a vallási háttér biztosítása, illetve a cserkészek lelki vezetése volt, míg a másik két világi fiatalember az őrsök vezetéséért és a gyakorlati programok kivitelezéséért feleltek. Csonka atya a korábbi 217. számú K.M.I.⁷ cserkészcsapatot hittancsoportként vitte tovább, ugyanakkor ők is jártak táborozni. **(3. és 4. ábra)**

A katakombacserkészlet nevelési célzatáról a legbővebben a Történeti Levéltárbeli vallomásaik alapján alkottam képet:

- Egy olyan keresztény elitgárda kinevelésére törekedtek, akik az esetleges rendszerváltáskor a színre léphetnek.⁸

---

⁶ Bolváry Pál 1961-es vallomására hivatkozom, bár kétséges a valóságtartalma, lehet, hogy csak másokat akart menteni. B. M. Bíróság Jegyzőkönyv 61-7.

⁷ Keresztény Munkás Ifjak

⁸ Csonka Ferenc terheltkénti kihallgatási jegyzőkönyve alapján Á.B.T.L.: 3.19. V – 147350/5.

- „Krisztusibb embereket és magyarabb magyarokat akar nevelni”⁹
- „A nevelésem csak vallási volt és nem politikai.”¹⁰

Minden csoportnak hetente két összejövetele volt: egy hittanóra és egy őrsi foglalkozás. Ezeket sokszor valamelyik tag otthonában tartották, persze szülői felajánlással. Minden héten más-más helyen gyűltek össze, nehogy feltűnést keltsenek. **(5. ábra)**

Az ilyen összejövetelek előadásain sokszor volt szó az abortuszról¹¹, a magyarságról és a nemzettudatról, a kultúra megőrzéséről, a hittételekről, az Egyház történetéről, működéséről, a szocializmusbeli helyzetéről, az akkori vallásgyakorlásról, illetve elmaradhatatlan volt, hogy minden tag ismerje a „Tíz törvényt” és annak magyarázatát. Az indián nevek viselése azért is volt fontos, hogy az esetleges lebukás esetén ne ismerje a törzsfőnök a törzstagok valódi neveit, és így minél kevesebb embert kelljen feladnia.

Megszervezték az „áldozóláncot” is, azaz a hét különböző napjain mindig más-más törzstag járult a szentséghez, vasárnap pedig mindannyian. Karácsony előtt szeretetkirándulásokra indultak. Szent Miklós szellemében megajándékoztak egy-egy sokgyerekes, szegény sorsú családot: élelmiszert, ruhaneműt, játékokat vittek, de úgy, hogy az ajándékozó személyére soha ne derülhessen fény.

A táborozások

Az egyre fojtogató diktatúra ellenére a 47-es csapat már 1948. június 25-én a keleti Mecsek Hidasi-völgyében vezetőképző tábor szervezett és sikerrel le is bonyolította. Az engedélyt a Belvárosi Egyházközsége Ifjúsági Községeként kérték a hosszúhetényi Községi előljáróságtól. Itt mintegy 30, 15 és 18 év közötti fiú vett részt. Ez a tábor volt a **Sziklatábor. (6. és 8. ábra)**

A következő ilyen táborra egy évvel később került sor az akkor még nem államosított zirci apátságban, az utolsó ciszterci csapatparancsnok, Éber Alán kezdeményezésére.

⁹ Sziklatábor c. szamizdat próbarendszer 5. o.

¹⁰ Arató László terheltkénti kihallgatásából Á.B.T.L.: 3.19. V-146929.

¹¹ Kádár János hatalomra jutása után ez legálissá vált.

A táborokba a gyerekek otthonról vitték az ennivalót: tésztát, krumplit, lisztet stb. és adták be a közös tábori tulajdonba.¹² **(7. ábra)** A kiképzők kispap – és világi cserkészvezetők próbáltak képet adni utódaiknak a világról, nevelni a jellemüket, illetve némi pedagógiai és hitbeli kérdéseket megválaszolni. Itt a cserkész szó helyett a „*krisztusi magyar ifjú*” kifejezést használták. Azzal a ténnyel mindnyájan tisztában voltak, hogy nemcsak saját, hanem családjuk életével és szabadságával is játszanak.

A táborozásokról sok anekdota maradt fenn, amelyet az interjúalanyaim lelkesen meséltek. Ezek közül néhányat megemlítenék, hogy a táborok hangulatát érzékeltethessem.

1949. áprilisában a P.Á.R.¹³ (illegális) cserkészcsapat három őrsre három napos húsvéti táborban vett részt a Szentlászlói-völgyben. Minden résztvevőnek életre szóló élmény volt, amikor tábortűznél nótáztak, és megjelent egy alak tetőtől talpig cserkészegyenruhában egy civil kísérelővel (a későbbiekben kiderült, hogy kiscserkesszel), üdvözölte őket „*Jó munkát!*” köszönéssel. Az összes zseblámpa fénye a látogatóra irányult. A jövevény megegyeszer köszöntötte a táborozókat: „*Jó munkát, fiúk!*” A nagy ámulattól meg sem pissenő csapat csendjét Ivasivka Mátyás törte meg, amikor üdvözölte ismerősét, (Hetényi) Varga Károlyt, a nem keveset kockáztató cserkészegyenruhás alakot.¹⁴

Egy másik alkalommal a Dakota és a Sziú törzsek közös nyári tábor szerveztek az Ormánságban. Mivel ez előtt nem sokkal feloldották a határsávi tilalmat, a fiúk bátran kirándulhattak a Dráva folyó mentén. Hogy a különféle éhségeket enyhítsék (Hetényi) Varga Károly (Fehér Holló) tábori szakács főzött; illetve Arató Miklós Orbán (Tarka Mokasszin) O.Cist.¹⁵ és Bolváry László Pál (Nagy Fehér Kabát) OSPPE¹⁶ atyák minden nap szentmisét tartottak. **(9. ábra)**

Fontos volt a táborok során az állandó éberség fenntartása. Ha idegen járt a táborhely közelében, a fiúk egyezményes jeleket használtak egymás figyelmeztetésére, nehogy illetéktelen tudomást szerezzen az indiánromantikába bújtatott cserkészéletükről. Így, ha ismeretlen közeledett, az őrszem a boci-boci tarkát füttyülve jelt adott, a többiek pedig tudták, hogy nem szabad olyan dolgokról beszélni, ami gyanús lehet.¹⁷

---

¹² Dr. Novotny Iván elbeszélése alapján

¹³ Pécsi Állami Reálgymnázium

¹⁴ Ivasivka Mátyás elbeszélése alapján

¹⁵ Ordo Cisterciensis = Ciszterci Rend

¹⁶ Ordo Sancti Pauli Primi Eremitae = Pálos Rend

¹⁷ Ivasivka Mátyás elbeszélése alapján

Volt rá példa, hogy egy tábortűz alatt autó érkezett a közelbe. A fiúk csak a zajt hallották, de ez elég volt ahhoz, hogy az ott tartózkodó Bolváry Pál atyát elküldjék, hogy futva meneküljön az esetleges letartóztatás elől. A cserkészdalok éneklése helyett Leninről kezdtek beszélgetni. Mígnem egy bátor fiatalember odalopakodott a zajforráshoz és meglepődve tapasztalta, hogy „csak” a helyiek lopták a fát.¹⁸

1950-ben hírek terjengtek más, illegálisan működő csapatok lebukásáról és a zárt ajtók mögött zajló perekről. Illetve ideiglenesen letartóztatták Lakatos Tibor és az akkor 17 éves Szemes Vazul pécsi cserkészeket is. Ennek ellenére továbbra is jártak táborokba, mozgótáborokba, lelki gyakorlatokra, kirándulásokra a csapatok tagjai. Ez éllette őket „*Fiúk! Jól verjétek be a cövekeket. Vihar készül. Túl kell élnünk!*”¹⁹

Az 1950-es évek cserkész-hétköznapijai

A csoportokba új tagokat is bevontak: főleg ismerősöket, utcán csellengő fiúkat, hittanosokat, ministránsokat. Ez évben került a szervezetbe egyik interjúalanyom: Aczél László (Zsongor), aki akkor még tíz éves sem volt. Fialat kispapok kirándulni invitálták őt és testvérét. Ez alkalommal cserkész történeteket meséltek nekik. A legközelebbi kirándulást már alig várták, hogy a történet is tovább folytatódhasson.

A bizalom és a titoktartás alappillérein függött a szervezet: a vezetők minden újoncnak elmondták, hogy titok, amit ők csinálnak; a kirándulásokról, összejövételekről nem szabad beszélni az iskolában. A legtöbb esetben a szülők is úgy tudták, hogy gyermekük a természetjáró egyesülettel vagy a sportegyesülettel megy táborozni nyáron. A nagyszülőknek pedig csak annyit mondtak, hogy nyaralni megy az unoka. Nyilván nem véletlen a 3. törvény sem: „*A krisztusi magyar ifjú nem dicsekszik és tud hallgatni!*”²⁰

1952-ben a toborzás és a vezetőképítés gördülékennyé tétele miatt született egy megállapodás Arató Csaba és Ivasivka Mátyás között, miszerint a 10. sz. P.Á.R. és a 47. sz. P.C.F.²¹ cserkészcsapatok a jövőben együttműködnek.

---

¹⁸ Ivasivka Mátyás elbeszélése alapján

¹⁹ Pantol Márton atya végrendeletének részlete

²⁰ Aczél László Zsongor OPPSE atya elbeszélése alapján

²¹ Pécsi Ciszterci Főgimnázium

Szintén ebben az évben szabadult a váci börtönből amnesztiával Bolváry (László) Pál atya, aki Arató László cserkészvezető kérésére elvállalta az őrsök (=törzsek) lelki vezetését.

A törzstagok, ahogy idősödtek, törzsük az indiánromantikáról az ősmagyarromantikára váltott át. A kerettörténet annyiban változott, hogy régi magyar neveket vettek fel.

A csapatok folyamatosan adtak ki szamizdat irodalmat. **(10. ábra)** Ez alatt nemcsak a saját törzsi újságukat értem, amit géppel sokszorosítottak, kézzel illusztráltak²², hanem vallásos témájú könyveket²³, pápai körleveleket, a szervezet tagjainak, újoncainak neveléséről szóló brossúrákat²⁴. Mindenképp megemlítenedők – márcsak azért is, mert sok zenetanár-képzős, énektanár volt tagja a katakombacserkész-mozgalomnak – a daloskönyvek. **(11. ábra)** 1953-ban felmerült a cserkészvezetők körében, hogy cserkészeknek szóló dalirodalmat kellene teremteni. Mivel veszélyes lett volna a régi cserkészdalokat énekelni, újakat írtak, olyanokat, amiket bárki elolvashatott, meghallgathatott anélkül, hogy bárkinek bármi problémája származna belőle. Így született meg a pécsi Sziklatábor dalainak kézzel illusztrált példánya először *Fiúdalok tarisznája* címmel 1954-ben²⁵, majd négy évvel később napvilágot látott a második része, illetve megjelent egy *Leánydal-csokor* címmel is. **(12. ábra)** Ezekhez a kötetekhez sok munkával járult hozzá mind dallam, mind szöveg tekintetében Ivasivka Mátyás, Siptár Ernő, Arató Orbán atya, Tillai Aurél, Fohl Márta és Bárdos Lajos. Igen, a híres zeneszerző maga is cserkész volt, és nem kevés kockázatot vállalt azzal, hogy 1953. karácsonyára a Tábortüzi Credo szövegét (szöveg: Arató Miklós Orbán O.Cist.) Ivasivka Mátyásnak megzenésítve kottával elküldte.

1953-ban – a szorongató diktatúra ellenére - , az akkor már a börtönt is megjárt Krassóy Ferenc (Zsofka bá') mindenki nagy örömeére elkészítette a Szózat-paródiát, ami szigorúan szájról-szájra terjedt, mondván, ha ezt a rendőrség megtalálja, akkor annak beláthatatlan következményei lettek volna. Így hangzik a legendás mű:

*„Hazudnak rendületlenül,
Légy hülye, jó magyar!
Kölcsönnel gyötrik testedet
Sok kölcsön eltakar.*

*A nagy Sztálin fején kívül
Nincsen számodra fej
ÁVO-val vert meg sors keze,
Itt ülnöd vagy nyalnod kell!”²⁶*

²² 1949-től havonta jelent meg a 10. sz. P.Á.R. Cserkészcsapat újsága, a „Tábori Harsona”. A Mohikán törzs szamizdat lapja 1951. őszén lett először „kiadva” „Napsugár” címmel; az „Invábu Híradója” 1951. és 1953. között jelent meg; a Dakota törzs „Ösvény” című kiadványába (1955-1959.) publikálta Krassóy Ferenc (Zsofka bá') a humor rovatot, amely Bam Balázs elme-rengéseiről szólt folytatólágon.

²³ Kühnelt-Leddihn Erik: Jezsuiták, nyárspolgárok, bolsevikok

²⁴ Arató Miklós Orcán O.Cist., Arató László, Ivasivka Mátyás: Sziklatábor; Halász Piusz: Evezz a mélyre

²⁵ Az Á.B.T.L-ban olvasott forrásaim hibásan „Fiudalos kitarisznáról” írnak

²⁶ Ivasivka M. – Arató L.: Sziklatábor 160. o.

1955. júliusában a Soson törzs a Kétágú réten táborozott Abaliget mellett. Szintén ebben az évben volt néhány napig fogvatartva Mindszenty József bíboros és Grósz József érsek Püspökszentlászlón. Amikor ezt a táborozó fiúk egy napilapból megtudták, az egyik őr elhatározta, hogy odamennek. Ám útjukat „dávájgitáros” ávósok állták, így tanácsosnak látták, ha megváltoztatják úticéljukat.

1956. október 20-án a Soson törzs (Hetényi) Varga Károly előadását hallgathatta az egyre aktívabb és a médiában is pozitív szerepet kapó magyar egyházi közéletéről. Zárómondata mindenki emlékezetében megmaradt. **„Nagy események küszöbéhez érkeztünk...” (13. ábra)**

A forradalom

1956. október 23. Ezt a dátumot nyilvánvalóan mindenki jól ismeri. Az igaz magyar emberek történelmet írtak. Egy hű ember se volt rest beállni a sorba, elmenni a tüntetésekre a hazájáért, egy jobb, igazságosabb rendszerért. A Sztálin szoborral nemcsak egy eszményt, hanem az azt hordozó rendszert is le akarták dönteni. Pécsen is a „*Ruszkik haza!*” kiállástól visszhangzott a Széchenyi tér. „*Az a kérdés Pesten, Budán, hová lett a magyar urán!*” felkiáltáson sem lepődhetünk meg, lévén, hogy a város jövedelmének nagy részét az urán adta, vagy adta volna.²⁷

A forradalomban szervezésében és irányításában az Egyház nem vett részt, azonban az egyházi élet felvirágzott, számos egyházi személy – aki kompromidálódott a békepapi mozgalommal – áthelyezésre került.

A magyar cserkészlet életében is fontos dátum: újraszerveződtek a pártok, a leventemozgalom és így a Magyar Cserkészszövetség is. November 2-án Ivasivka Mátyás lakásán kerületi vezetőségi gyűlést tartottak, ahol jelen voltak a cserkészlet életben tartói, hogy most legálisan folytathassák az eddigi munkát. Név szerint: Wöllner Frigyes Ferenc O.Cist., Bolváry László Pál OSPPE, Krassóy Ferenc tanár, Arató László, Csonka Ferenc, Harcos Ottó, Kovács Gyula, Tegzes Béla, Siptár Ernő, Siptár László, Ivasivka Mátyás. Másnap Ivasivka Mátyás táviratot küldött a nemrég Megalakult Magyar Cserkészszövetségnek, hogy a pécsi

---

²⁷ Aczél László Zsongor OPPSE atya elbeszélése alapján

VI. kerület megalakult, valamint az egyesült 10-es és 47-es csapatok bejegyzését Sziklatábor néven kéri.

A november 4-i eseményeket pedig mindenki ismeri. A forradalmat leverték, és így – a régi rendszer visszatérésével – kudarcba fulladt a cserkészzet legális újjáélesztése hazánkban. Ugyanakkor az illegális munka továbbra is folytatódott nem is kevés újdonsággal.

A leánycserkészzet

A Sziklatábor hitoktatásához, illetve a hétköznapi illegális hittanóráihoz már korábban is bevonták a lányokat. November 11-én pedig a frissen érettségizett Nagy Edit vezetésével megalakult az első leánykör. A kezdeményezéshez hamarosan még sok fiatal leány, asszony csatlakozott. Működésük, munkájuk hasonló volt a fiúkéhoz: hetenkénti összejövetelek, kirándulások, táborok. Hármasszavuk a **Katolikum, Magyarság, Nőiesség** volt.

A leánykörök sokszor gyűjtöttek a rászorulóknak pénzt, ruhát vagy élelmet. Az ő közösségeik virág- vagy bogárromantikára épültek, alapították meg saját „családjaikat”. Neveiket ők is maguk választották, így volt Rózsa, Pipacs, vagy éppen Katicabogár. Nekik is megvolt a maguk családi áldozólánca. Míg a fiúknál bevett szokás volt, hogy egymást váltva ministráltak, addig a lányok oltárt díszítettek. Fő „szakirodalmaik” voltak a *Leány-játékos-könyv* és a *Vezetők könyve*. A nagyobb leányok a foglalkozásokon főzni is tanultak.

1957. nyarára a Sziklatáborban felsorakozó 50-60 fiú között 30-40 leány is állt. Majd az iskolaév kezdetével lehetővé vált a középiskolás diákok számára indított tánciskola. **(14. ábra)** Az alkalmakat sokszor tartották valakinek a lakásán, persze szülői felajánlással.

Az első leánycserkész-vezetőképző tábor 1957-ben a mecseknádasdi Rékavár alatt zajlott a Wágner-malomban 12 fős létszámmal. Egy évvel később újra alkalom nyílt Vágotpusztán egy ilyen táborra, ahol Arató Orbán atya minden nap szentmisét tartott.

A „Fekete Hollók” összeesküvése

Az 1958-as évben volt 50 éves a cserkészmozgalom és 10 éves a magyarországi katakomba élete. Ennek apropójából a Magyar törzs ötnapos tábort ütött a Kétágú réten. A tábortüzeknél megemlékeztek az alapító Lord Robert Baden-Powellről, a töretlen hitre épített tilos működésükről, és annak sikereiről.

Ekkor a résztvevők semmit nem sejtettek arról, hogy a kommunista rendszer már eldöntötte, hogy a katakomba cserkészteket végleg megsemmisíti, és ennek előkészületei, igaz még titokban, de már javában zajlanak.

1958. elejére az MSZMP vezetés úgy döntött, hogy újra visszaszerzi a katolikus egyház ellenőrzésében lévő, korábban már megszerzett pozícióit, amelyek a forradalom során jelentősen meggyengültek. Ennek keretében újrászervezték a békepapi mozgalmat. Eltávolítottak, sőt esetleg likvidáltak olyan papokat, akikről úgy gondolták, hogy rendszerellenes tevékenységet folytatnak. Kísérletet tettek a felnőtt hittanok, katakomba cserkészteket felszámolására.

Ennek az ügynek az operációs tervét volt alkalmam megtekinteni az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában. Az állambiztonsági szervek először megpróbálták III/3-as ügynököket beépíteni a csoportokba, vagy a csoporttagokat különböző módszerekkel beszervezni. Ez az általam fellelt adatok alapján legtöbbször zsarolással történt. Az első ügynököt – tudomásom szerint – 1958-ban vonták be az ügybe. Ő volt **„Landola Fülöp”** (későbbi fedőnevén **„Báthory János”**) ügynök. (15. ábra)

1958-tól szobatársát kellett megfigyelnie, 1959. elejétől pedig beépült Csonka Ferenc egyik hittancsoportjába. Folyamatosan megnyerte az atya bizalmát: gyónni járt hozzá, csatlakozott az egyik hittancsoportéhoz, később brossúrákat is gépelt neki. Kapcsolatban állt az illegális csoportok vezetőivel, jelentéseiből kiderült, hogy már-már a barátjuk. Eljárt a lakásukra, együtt sétáltak és nem egyszer figyelmeztette őket a veszélyekre.

„Csonka Lajos” fedőnevű titkos megbízottal²⁸ is Csonka Ferenc belvárosi plébánost figyeltették. (16. ábra) Jelentéseiből kiderül, hogy ő is megnyerte az atya bizalmát: kérdés nélkül tudta meg, hogy az egyik vezetőt beszervezték a belügybe. E tény alátámasztható a

---

²⁸ Á.B.T.L.: 3.1.2. M-36886

jelentés fölé írt tárggyal: „*Tárgy: Tóth Ádám fn. ü. ügye*”, a végén pedig egy példányt elküldtek „**Tóth Ádám**” dossziéjába. Ez a történet azt is bizonyítja, hogy az ügynökök egymás munkáját is ellenőrizték anélkül, hogy tudták volna. **(17. ábra)**

„**Pécsi**” (később „**Kutas Árpád**”) fedőnevű ügynök pedig a tanárokat tartotta kontroll alatt: megfigyelte számos pécsi középiskolai tanár munkáját. Jelentett a tanárban folyó beszélgetésekről, irodalmi körök munkájáról, a diákjaikat kirándulni invitáló tanárokról (pl.: Ivasivka Mátyásról), a Jelenkor c. kortárs folyóirat verseit elemezte. Sokszor előfordult, hogy beszámolt tanár kollégái által elmodott viccekről, vagy a rendszert bíráló csípős megjegyzésekről.

A kibontakozó nyomozást ún. társadalmi kapcsolatok is segítették, akik a párt iránti hűségükből számoltak be az általuk tapasztalt jelenségekről. Így 1959. márciusában **F.** és **T.** bejelentést tettek, hogy „*középiskolai tanulók körében Ivasivka Mátyás középiskolai énektanár illegálisan foglalkozik tanulókkal és azokat klerikális szellemben neveli.*”²⁹

Az államnak fontos volt továbbá, hogy a lehető legrosszabb színben tüntesse fel a Katolikus Egyházat. „*Az 1960 végén kezdeményezett büntetőeljárások jellemzője, hogy néhány esettől eltekintve a vádpontok között a természetellenes fajtalankodás, vagy szemérem elleni erőszak büntette dominált. E vádak elfedték, hogy központilag irányított politikai akcióról van szó, ugyanakkor a vádlottakat erkölcsi hullákká nyilvánítottak.*”³⁰ Ezt a vádat az 1961. február 6-i letartóztatásokkal próbálták összemosni. Itt többek között Rogács Ferenc pécsi és Shovy Lajos székesfehérvári püspökök is gyanúba keveredtek.

1961. február 3-án elkészült az intézkedési terv az ún. „**Fekete Hollók összeesküvésének**” fölszámolására. **(18. ábra)** A terv tartalmazza még, hogy milyen intézkedéseket kell tenni: kiknél tartandó házkutatás, az őrizetbe veendő névsorát, a lefoglalandó könyvek, szamizdatok listáját. Rendelkeznek benne arról, hogy a házkutatások brigádvezetőinek 2 példányban kell leadniuk a jelentésüket. **(19. ábra)** Megnevezik a vizsgálat feladatait, illetve leírják, hogy eddig 6 ügynök, 2 informátor és 2 társadalmi kapcsolat lett bevonva az ügybe.³¹

Az cserkészek csak keveset sejtettek arról, hogy a belügyi szervek megfigyelik őket. Így munkájukat töretlenül folytatták.

---

²⁹ Á.B.T.L.: 31.9. V-147350/1

³⁰ História XVII. évf. 9-10. sz.

³¹ Á.B.T.L.: 3.12. M-3270 alapján

Ilyen jel volt az, amikor Arató Lászlót az 1957/58-as tanévben az Egri Hittudományi Főiskolából az Állami Egyházügyi Hivatal nyomására kirúgták. A következő tanévben a Budapesti Hittudományi Akadémián tanulhatott, de 1959 januárjában a Központi Szemináriumából kizárták: megbízhatatlannak nyilvánították, amiért nem vett rész a békepapi gyűlésen.

A Sziklatábor vezetői Kontrohr Tivadartól (a Pius csapat egykori cserkészétől) tudták meg, hogy a valaha mélyen hívő katolikus, T., a Nagy Lajos Gimnázium igazgatóhelyettese, a papi perek hírhedt bírósági tanácselnök neje, az iskolás fiúkat faggatja arról, hogy szabadidejükben milyen programokon vesznek részt. A diákok természetesen próbálták elbliccelni a dolgot, kitérő válaszokat adtak akkor is, ha Ivasivka Mátyásról, Bolváry László Pál, vagy Csonka Ferenc atyákról kérdezte őket.

A fentebb felvázolt sorba illeszkedett, Temesi Tiborral és táborozni utazó csoportjával történet 1959 augusztusában, amikor az Új Mohikánokkal Balatongyörökre vonatoztak. Odaérve az állomáson megkérdezte tőlük egy nő, hogy kik ők, honnan jöttek, merre tartanak. Ekkor még nem sejtettek semmit, bár nem volt ritkaság már akkor sem – pláne a Balatonparton -, hogy kiránulócsoporthoz érkeznek. A válasz természetesen része volt a védelmi stratégiának, miszerint a Mecseki Spartacus Természetjáró Egyesület tagjai 10 napos erdei táborra érkeztek.

Ezek a jelek fokozott óvatosságra intették a vezetőket: ritkították az őrsi foglalkozások idejét, kirándulni sem a megszokott helyekre mentek, hanem sokkal távolabbra, szigorúan meghatározták, hogy ki mikor, hová érkezik, a városban nem is találkoztak egymással.

November közepén pedig a régi, jól bevált módszer szerint Temesi Tibort elvitte egy autó a pécsi egykori ÁVO épületébe. Itt Gyutai Kálmán rendőrhadnagy utasította arra, hogy írjon életrajzot. A legkülönbébb eszközökkel próbálták megtörni az akkori joghallgatót: hol mézes-mázás arcukat mutatták, nem hagyták aludni napokig, vagy pedig ordibáltak vele.

1961. február 7-ére virradó éjszaka összehangolt, előre jól megtervezett rendőrségi akcióra került sor. 22:45 perckor több ezer lakásba becsengettek és órákon át tartó házkutatást végeztek. Ez volt a „**fekete hollók összeeskövése**”-nek leleplezése. Ez váratlan volt, hiszen a megtorló intézkedések már enyhültek. Rengeteg cserkészvezetőt, szerzetest és papot letartóztattak, majd koncepciós perekben „*a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés*” és „*izgatás*” vádjával elítélték. Ekkor tartóztatták le többek között

Bolváry Pál, Csonka Ferenc atyákat, és Károly Róbert egykori papnövendéket is. Házkutatást tartottak a legtöbb csoportvezetőnél és, hogy ne legyen furcsa, az ügynököknél is. Feljegyzéseket, szamizdat irodalmat, a marxista rendszert bíráló könyveket, fényképeket, cserkészholmikát: sátrakat, egyenruhát, kalapot, diktafonokat, magnetofonokat foglaltak le. A házkutatóknak ki volt kötve, hogy nem lehetnek agresszívak és rendet kell hagyniuk távozásuk után.

Néhány nappal később Arató Lászlót is letartóztatták budapesti munkahelyén.

Az országos akciót leköszölte az Esti Pécsi Napló 1961. február 9-i számában.

A per és következményei

Csonka Ferenc és társai ellen folytatott peranyagba volt alkalmam betekinteni mind a Baranya Megyei Bíróságon, mind az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában. Így olvashattam a tanúvallomásokot, Gyutai Kálmán kihallgatási terveit, és a kérdéseire adott feltételezett válaszokat. Számtalan kihallgatási jegyzőkönyvet olvastam, melyeket részben kontrollforrásnak használtam: összevettem interjúalanyaim elbeszéléseivel, részben fel tudtam térképezni az akkori belügyi szervek és a hétköznapi emberek kapcsolatát.

A vádpontok a mai szemmel szinte érthetetlennek tűnnek. A résztvevők semmilyen bűncselekményt nem követtek el. A rendszer számára a mozgalom legfőbb veszélyét Csonka Ferenc fogalmazta meg 1958. szilveszterén Váridy György lakásán Dobi István (az akkori Elnöki Tanács Elnöke) beszéde alatt lehalkította a rádiót és ezt mondta: *„A mi hangunk erősebb. Nekünk elit társaságot kell képezni, mi leszünk a jövő keresztény társadalmának vezető emberei.”*³² M. (Bolváry László Pál atya cellatársa) az 1961. április 24-i jelentésében ezt írja: *„a magyar nyomozó és az igazságügyi szerveknek és végsőfokon a magyar kormánynak az a célja, hogy egy nagy kirakatpert rendezzenek a népek előtt, hogy íme ismét egy újabb nagy szervezkedés volt kialakulóban és kevesebb, mint 60 papot és püspököt vesznek vagy vettek már őrizetbe...”*³³

---

³² Baranya Megyei Bíróság 61-4. jegyzőkönyv

³³ Á.B.T.L.: 31.9. V-147350/5.

Arató Lászlót is először ehhez az ügyhöz csatolták, ám mivel ő sokat tevékenykedett Budapesten is a föld alatti Pálos Rend kapcsán, így ügyét elkülönítették.

A Pécsi Megyei Bíróság a Csonka Ferenc és társai ügyében indított bűnügyben 1961. július 27-én az alábbi ítéletet hozta:

I. r. *Csonka Ferenc* és II. r. *Bolváry László* vádlottak bűnösök a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezésével és annak vezetésével elkövetett bűntettben. Mindezt a bíróság 6 évi börtönnel és egyes jogaik gyakorlásától 10 évi eltiltással, valamint teljes vagyonekobjzással „jutalmazta”.

III. r. *Károly Róbert*, IV. r. *Bárdfalvi Ferenc* és V. r. *Várhidy György* vádlottakat a bíróság bűnösnek nyilvánította a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétellel elkövetett bűntettekben. Ezért 2 évi börtönbüntetésre, 3 év eltiltásra és ezer forint vagyonekobjzásra ítélte őket.

Bárdfalvi Ferenc és Várhidy György fellebbezést nyújtottak be a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságához, de ezt elutasították 1961. szeptember 19-én.

Több csoportvezetőt, illetve olyan személyt, akik előadást tartottak olyan témában, ami bírálta az akkori törvényeket (pl.: abortusz) hallgattak még ki terheltként. Az Állambiztonság Szolgálatok Történeti Leváltárában folytatott kutatómunkám alapján az alábbi személyeket idézték be és vonták felelősségre: Jillek Ilona, Haász Viola, Dömötör Ilona Jolán, Mátyás Mária, Kereszturi Erika, Derényi László, Temesi Tibor, Csonka Miklós, Láng Tivadar, Bertalan Gyula György, Bán László, Arató László. Ellenük – Arató László kivételével – ejtették a vádakát, mert fiatalok voltak, büntetlen előéletűek voltak és nem vélték őket olyannak, aki veszélyes a társadalomra. További életüket természetesen ügynökökkel figyeltetik.

Arató Lászlót először a Budapesti Fővárosi Bíróság a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés és sokszorosan elkövetett izgatás bűntette miatt 3 év szabadságvesztésre, 2 év közügyektől való eltiltásra és kétezer forint részleges vagyonekobjzásra ítélte. Ügye később a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb bíróságához kerül, ahol ennyit változtatnak: „a vádlott a cselekményt folytatólagosan sokszorosítás útján változtatja meg, elkövetett izgatás bűntettének és az egyesülési joggal visszaélés bűntettének

*minősíti és ezért őt halmazati büntetésül...*³⁴: 3 év szabadságvesztés főbüntetésre, 3 év közügyekről való eltiltás mellékbüntetésre ítélték.

Ezzel le is zárult a Fekete Hollók összeesküvésének megtorlása. A letartóztatottak – akikkel e kutatásban foglalkoztam – 1963-ban amnesztiával szabadultak.

Arató László és testvére, Arató Miklós Orbán levelezését a későbbiekben is megfigyelte a belügy. Barát Tibor rendőrszázados jelentéséből kiderül Arató „jelszava”: **„Apokaliptikus idők – sziklaszilárd hősök.”**³⁵

Visszahelyezkedésük a társadalomba nem volt egyszerű. Bélyeget sütöttek rájuk, mindenki tudta, hogy kik ők, honnan jöttek. Temesi Tibort – bár nem ítélték börtönbüntetésre és a bírósághoz sem került az ügye – Magyarország minden egyeteméről kitiltották. Ugyanakkor zajlott tovább az élet. Természetesen a frissen szabadultakat megfigyelték. Arató László aktájából és elbeszéléseiből tudom, hogy szabadulása után is illegális pálos munkát folytatott. Amikor ez kiderült róla, titkos házkutatást tartottak nála, ahol több, a rendhez kapcsolódó könyvet vettek jegyzékbe.

Az amnesztia után a vezetők lényegében egyetértettek abban, hogy a cserkészmozgalmat nem szabad feléleszteni, mert túlságosan kockázatos lenne. A cserkészlet lelkülete azonban tovább élt a kórustáborokban (Pécsett Ivasivka Mátyás és Tillai Aurél interjúalanyaim is karnagyként folytatták), a természetjáró körökben és a táncházakban (Pécsett Mohay András, Budapesten Novák Ferenc interjúalanyaim a néptáncsoportokban folytatták).

---

³⁴ Á.B.T.L.: 3. 19. V-146929.

³⁵ Á.B.T.L.:3.1.5 O-13214/3

Összegzésül

Jó, hogy voltak emberek, akik hazánk egyik legsötétebb korszakában is mécsest tartottak, emberebb embernek és krisztusibb magyarnak nevelték a jövő nemzedéket. Őszinte szívvel felelhetek és felelhetnek még ma is Karol Wojtyła, Boldog II. János Pál Pápa kérdésére: *„Ami veletek elkezdődött megőriztétok-e épségben tovább, és tudni fogjátok-e mindig mi a különbség jó és rossz között?”*

(20. ábra) Továbbvitték azt a lelkületet, amit beléjük neveltek, ami életük szerves részévé vált és nem restellték átadni a tudásukat a jövő nemzedéknek nem kis kockázatot vállalva. Később pedig, amikor egy elnyomó rendszernek számot kellett adniuk tetteikről – félve, de mégis őszintén – vallottak színt „bűneikről”, amiket csak egy öntelt, sokszor brutális diktatúra rótt fel már-már halálos véteknek.

Bi-Pi tanítását és Krisztus üzenetét közvetítették akkor, amikor sokan a templomba sem mertek belépni attól félve, hogy másnapra munkanélkülivé válnak. A vörös kapitalizmus alapkövein, a materializmus tákolmányain építettek hitből, Szentlélekből, kitartásból és az isteni üdvösség fényéből láthatatlan várat. A szervezetet lerombolhatta az szocializmus, de a hitet és a cserkészfogadalomhoz való hűséget nem.

Mindnyájukra igaz: *„Nem voltunk hősök, nem voltunk szentek, csak hűségesek szerettünk volna lenni. Emberi törekénységünk, ügyetlenségünk azon is ejtett néhány foltot, hogy a Jóisten irgalma se maradjon munka nélkül...”*³⁶

Kutatásom ezen munkával nem ért véget. Folytatását tervezem mind a levéltárakban, mind újabb interjúalanyok felkeresésével. Sokat lehet tanulni akár az ember elé letett aktakupacból, akár személyes történetekből.

---

³⁶ Lénárd Ödön piarista atya gondolatai. Ő szabadult utoljára a börtönből az 1961-es letartóztatás után

Melléklet

Irodalomjegyzék

- Aczél László Zsongor: Parázs a hamu alatt (*Márton Á. Kiadó Bp. 2005.*)
- Bakay Kornél: Ragyogj cserkészliliom (*Márton Á. Kiadó Bp. 1996. 9. kiadás*)
- Bodnár Gábor: A magyarországi cserkészlet története (*Püski Kiadó Bp. 2004.*)
- Bővitz László: A magyar cserkészlet születése (*VMCS. Bedora, 2004.*)
- Havasy Gyula: A magyar katolikusok szenvedései 1944-1989. (*Info Kft. Budapest 1990.*)
- Hollós Ervin: Kik voltak, mit akartak? (*Kossuth Könyvkiadó Bp. 1967.*)
- Ivasivka Mátyás – Arató László: Sziklatábor (*Márton Á. Kiadó Bp. 2006.*)
- Ivasivka Mátyás: A pécs-bányai cserkészmozgalom története 1948-89. (*Kézirat. Pécs 1989.*)
- Kiszely Gábor: ÁVH Egy terrorszervezet története (*Korona Kiadó Bp. 2000.*)
- Kölley György: Értettek és miattatok (*Eötvös Kiadó Bp. 1989.*)
- Marosvári Attila: Szétszórt árvalányhaj (*KMCSSZ: Garfield 1995. USA*)
- Murányi Gábor: Úttörők kontra cserkeszek (*HVG 2006. jún 23. XXVIII. évf. 22. sz.*)
- Szűcs András: Az akasztófa két oldalán (*Unicus Műhely Győr 2007.*)
- Hazugsággal és erőszakkal... Cserkészáldozatok 1945-47. (*Kézirat.*)
- Zombori István: Magyar cserkészlet – Világcserekészlet (*Szegedi Noymda Szeged 1989.*)

Újságcikkek

- Esti Pécsi Napló 1961. február 9.
- Független Nép 1946. július 21.
- História XVII. évf. 9-10. szám
- Magyar Nemzet 1989. szeptember 9.
- Szabadság 1946. július 19.
- Valóság 1956. november 4.

Levéltári források:

Á.B.T.L.:

- 2.2.2. „Báthory János”
„Csonka Lajos”
„Dunai”
„Horváth József”
„Tóth Ádám”
- 2.8.1. 447. Baranya megyei fogy. Gyutai Kálmán
- 3.12. V-146929. Arató László
- 31.9 V-147350/1-6 Csonka Ferenc és társai
- 3.1.2. M-16223. „Mecseki”
- 3.1.2. M-17383. „Horváth József”
- 3.12. M-32070;/1 („Landola Fülöp”) „Báthory János”
- 3.1.2. M-36886. „Csonka Lajos”
- 3.1.2. M-37.310. („Pécsi”) „Kutas Árpád”
- 3.1.5. O-11802/27. „Keresztes”

B.M.L.:

- IV. 1428. Szervezetek: Cserkészzet
- XVI. 2. 50 ö. e. sz. MSZMP B. m-i Bizottsága Archívum

Baranya Megyei Bíróság:

- Jegyzőkönyv 61-4.
61-7.
61-8.

Interjúalanyok:

- Aczél László Zsongor 1942-
Dr. Arató László 1927-
Dr. Mohay András 1926-
Dr. Novotny Iván 1936-
Dr. Páva István 1928-
Ivasivka Mátyás 1933-
Novák Ferenc 1931-

Tillai Aurél 1930-

Köszönetnyilvánítás:

A Baranya Megyei Bíróság, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára és a Baranya Megyei Levéltár munkatársainak.

Külön köszönet a B.M.L. igazgatóhelyettesének és az Á.B.T.L-es referensemnek, illetve témavezetőmnek! Továbbá interjúalanyaimnak mind az információközlésért, mind a fényképek, fotók megtekintéséért!

Fotómelléklet

Magyar Belügyminisztérium
Szám: 262.989/1945
Budapest, 1945. július 14.
ECS. SZ.
POLGÁRMESTERE.
1946. júl. 25.
4397

Tárgy: A Magyar Cserkész Szövetség működésének felliviszigálata.

A Magyar Cserkész Szövetség /r. V. Nagy Sándor u. 6. számú épületben addig működött a 20.166/1945 B.t.sz.rendelet végrehajtása során felliviszigált alá voltam és ennek eredményeképpen meghoztam a következő

vég határozatot:

A Magyar Cserkész Szövetség budapesti egyesületét az 1939 évi XVI.1 és 2.§-aihoz képest, az újított törvény 3.§-a alapján, valamint az 1945 évi V.§.-be iktatott Fegyverszámlai Rendelet 15. és az 529/1945 M.E.sz.rendelet 1.§-aihoz képest, a 3830/1946 M.E.sz.rendelet 1.§-a alapjait figyelembe véve,

Felhívom a magyar államrendőrség budapesti és vidéki főkapitányainak Vezetőt, hogy a feloszlott egyesületet a nyilvántartásból töröljék.

Felhívom Budapest Székesfőváros Polgármesterét, továbbá valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjét székhelyükön, hogy a feloszlott egyesületet a nyilvántartásból töröljék; vagyon tárgyainak leltárbevételéről, pénzeszközleiről és iratainak megőrzéséről, esetleg átszállításáról, valamint a helységek leltárjáról gondoskodjanak. A zár alá vételről felvett jegyzőkönyvet, a feloszlott egyesület ingatlan vagyonára vonatkozó tevékenységi kivonatát hozzá 3 napon belül terjesszék fel. A vagyon felhasználásáról a jelentések beérkezése után fogok határozni.

I nd o k o l á s .

A lefolytatott vizsgálat adataiból a következő tényállás tárul fel:

az egyesület "magyarországon 1912-ben a baden-powell eszmények jegyében alakult meg.Az egyesület alapszabályzati célja: a magyar ifjúság jellemének, testének és lelkének nevelése, a cserkész-eszméknek a köz és magánéletbe való bevittlé e örvényesítéséből a magyar cserkészmozgalom olyan irányította, vezetése és fejlesztése, hogy a vállalkozási és nemzeti szellemben nevelt ifjak jó honpolgárokká váló kialakítása és a szebb magyar jövő megerősítése biztosítható legyen.

Az alapszabályok szerint az egyesület működésének legátfogobb alapelve: az önkéntesség, a testvériség, a az önkormányzat hármas elvének harmonikus együttese. Alapsabályai szerint az egyesület működési köréből kiemelt minden politikai tevékenységet.

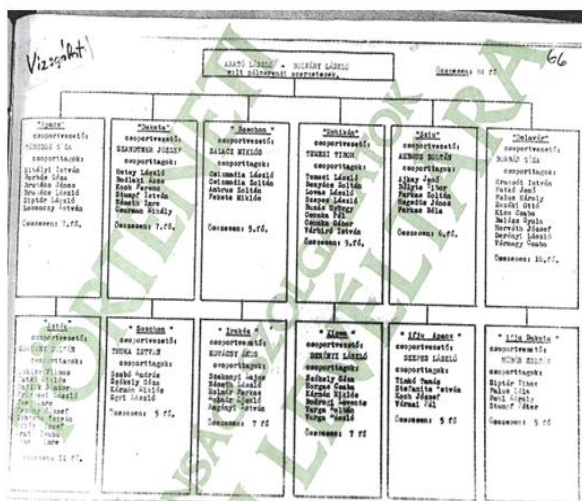
Va lam en ny i Törvényhatóság Előb Tisztviselőjének Székhelyeire

10/ 4397

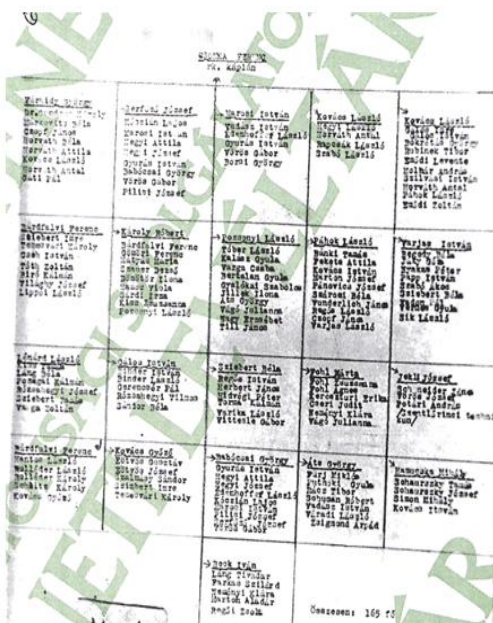
1. ábra: Rajk László levele (B.M.L.: IV. 1428.)

[illegible]

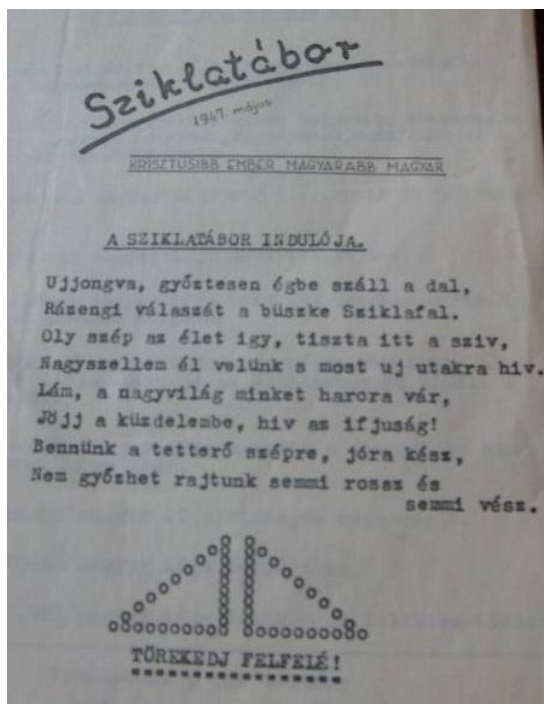
**2. ábra: Kühn Szaniszló levele
a Magyar Cserkészfiúk Szövetségéhez**

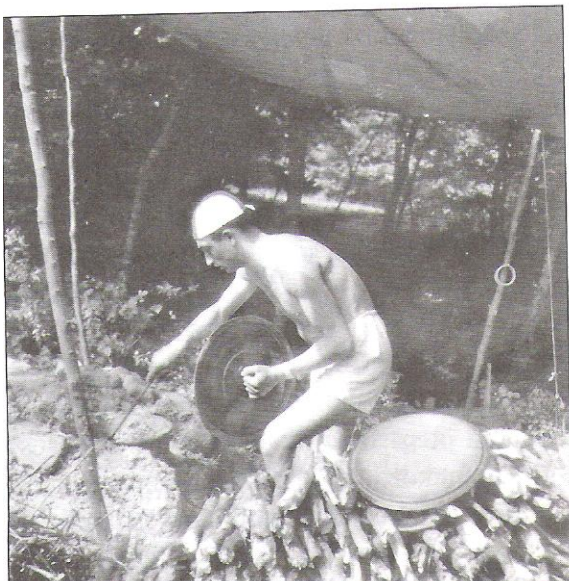
3. ábra: Bolváry (László) Pál és Arató László csoportjai

4. ábra: Csonka Ferenc csoportjai

5. ábra: a „Sziklatábor” c. szamizdat borítója

7. ábra: Ivasivka Mátyás (Szürke Farkas) a tábori „konyhában”

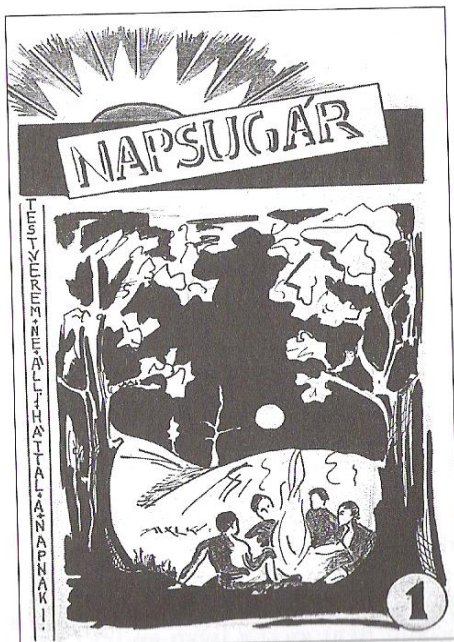
6. ábra: Egy indiántáborból való emlék

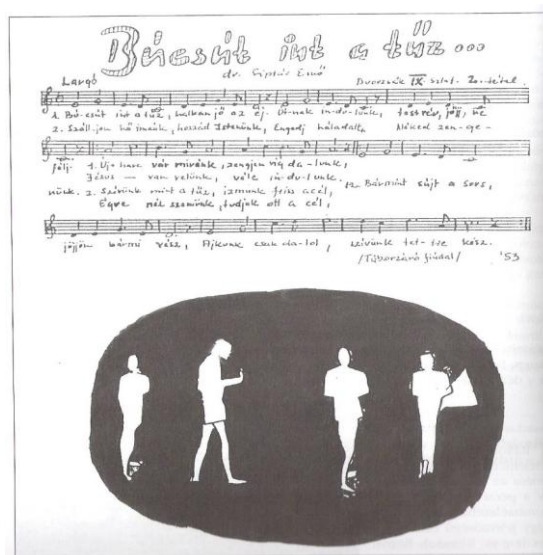
8. ábra: Mennydörgés Madárral díszített nyakkendő

9. ábra: Tábori életkép az alakulótéren

10. ábra: Szamizdat cserkészlap

11. ábra: Az akkoriban szerzett cserkészdalok egyike

BM. Baranyamegyei Rendőrtörőkapitányság
Politikai Nyomozó Osztály.

" Szigorúan titkos! "

Bűnjel-jegyzék.
Pécs, 1961. július 7-én.

Csonka Ferenc és társai ügyében külön csomagolásban az alábbi bizonyítékokat csatolom:

Csonka Ferenc bizonyítékai:

- 1./ " Jezsuiták, nyárcsapatok, bolsevikok " c. könyv.
- 2./ " bűvösségünk története " c. géppel sokszorosított füzetcsomag
- 3./ " Keresztény társadalomelmélet alapelvei " c. könyv.
- 4./ " Az egyház apostoli bevetésben " c. brosúra
- 5./ " Kérdőjelek a lényességeken " c. brosúra
- 6./ " Úszinte szó " c. brosúra
- 7./ " Hét emeletes ház " c. brosúra
- 8./ " A katolicizmus világperspektívái " c. brosúra
- 9./ " Szemléletadás magvai " c. két kötetes brosúra

Bolvány László bizonyítékai:

- 1./ " Sziklatör " c. sokszorosított jegyzet 3 db.
- 2./ 1 db. " Kamaszok " c. könyv
- 3./ 1 db. " Damaszkuzi uton " c. brosúra
- 4./

Károly Róbert bizonyítékai:

- 1./ 1 db. spirál füzet
- 2./ " Baberhalások " c. könyv
- 3./ " Az egyház apostoli bevetésben " c. könyv I. köt.
- 4./ " Az egyház apostoli bevetésben " c. könyv II. köt.
- 5./ " Az evangélium demokráciája és szocializmusa " c. könyv
- 6./ " Vallásos ifj. " c. könyv
- 7./ 4 db. boríték levéllel
- 8./ " Renováció votí " c. könyv / géppel sokszorosított /

Bárdfalvi Ferenc bizonyítékai:

- 1./ 1 db. " Művelt ifjú " c. könyv
- 2./ " Csak a történelem szemével " c. előadás
- 3./ 1 db. két borítólappal iskolai füzet csoport tevékenységről
- 4./ 1 db. jegyzetfüzetlapon kézzel írott előadás címe.
- 5./ " Magyar Természettudományi Szövetség igazolványa.
- 6./ 1 db. cserkészkönyv.
- 7./ 6 db. illegális kirándulásról készült fényképek.

12. ábra: A bűnjel-jegyzék többségében szamizdatokat említ.

[illegible]

**16. ábra: „Csonka Lajos” 6-os kartonja
(Á.B.T.L.: 2.2... „Csonka Lajos”)**

Béla Jávay-legendát Konfidentráspárti megfigyelőként
Szegedre titkolt

V. ártószolg.

Székely Péter úr.
Adt.: Lendák f. r. ügy.
Vette: Gyulai r. ügy.
Idő: 1960 ápr. 28.-án.

Jelentés -
Éves, 1960 augusztus 28.-án.

1960 ápr. 26. -án este 1/2 8 tól 8-ig Porrasz Károly Robert lakda-
cán jött. Beszélgetett: Robert a pesti ut. éjszakai munkára el,
kiemelve, hogy kinosított, a szomszédok tanácsai bont járt a
filmgyárban, ahova majd kerülne szereznie tankra segítőjevel. A
továbbiakban megszűntek a következő beszélgetések, amit való-
színűleg határon túl tartanak egy eszőlőből abban /Egész az
a lányok időközben átadták is./ Majd a szombat esti házibeli pro-
gramját beszélt meg /helye: Matyas kir., u. 13 sz. Ház Szomszédos
lakása/ Ott kb. 20-an voltak összesen.

26. -án este 1/2 9 tól 3/4 9-ig Porrasz Csengek Erika lakda-
cán volt egy férfi, aki úgy mutatkozott be, hogy fizikai fel-
készültségét, technikum levelező hallgatója. Leírása: ala-
csony, kopasz, karakér, szemüveg /konvex/ erősen kopaszodó,
sötétbarna haja. Csengek ráért arra, hogy hamarosan adatköze-
léses a készülő nem vonatkozású utasításra, mert hamarosan cí-
vilben beszélni fog ipari tanulók. Anyag ehhez: a fiuk köny-
ve és egy kis füzet, ám lányok részére készült. Ajánlotta, hogy
leljen kapcsolatba mama lona 1. éves mat. szakos főiskolai hal-
gatóval e célból, Porrasz megígérte, hogy jövő keddre viszi a
nagy vonalakban kész írást.

A csengével lévő személy valószínűleg bizalmas viszonyban volt
vele, mert előtte nem titkolózott, mikor Porraszával beszélt.

Lendák Fülöp sk.

Érdelkező: A jelentés operatív szempontból nagyon érdekes, mert
megállapítottuk, hogy Főber Léonid kapcsolata Csengek Erika-
hoz. Főber Léonid rendkívül széles kapcsolatokkal rendelkezik. Főbb
K. anyagában ellenőrzés tartalmú levelek a kapcsolataink.

Feladat:

Az újabb szemléssel az április 30.-i beszélgetés után szorosabb
ismereteket alakítsunk ki. Tudja meg pontosan a lakmást és mun-
kahelyét, érdekeldőjén baráti köréről. Mama lona-tól is érdekeld-
jük, hogy hová szokott járni és melyik csoportban kik vannak ott a
főiskolás lányok közül meg.

Intézkedés:

Beszélgessünk Mama lona anyaggal és hálónál ellenőrzés alá vonom.

Vizir István vezetés.
előzettségi

Gyulai Katalin
F. r. ügy.

**17. ábra: „Landola Fülöp” jelentése 1960. ápr. 28.
(Á.B.T.L.: M-32070/1.)**

Pécs, 1961 február 3.-án.

1959 márciusában Dr. Pekete Miklós és Tárnayai Ernőné középiskolai tanárok hivatalosan bejelentették, hogy középiskolai tanulók körében I v a s i v k a Mátya középiskolai szektárral illegálisan foglalkozik a tanulókkal és azokat klerikálissá szellemben nevei. A fentiek alapján 1959 áprilisban 15-án Előzetes Ellenőrző Csoport összehívott nyitótudást, majd a középiskolai körben a tanárok körében is. A tanácsok között a "Baranyamezői Pekete Hollók" fedőnéven csoport összehívást folytattak fel, az úgy további feldolgozása céljából.

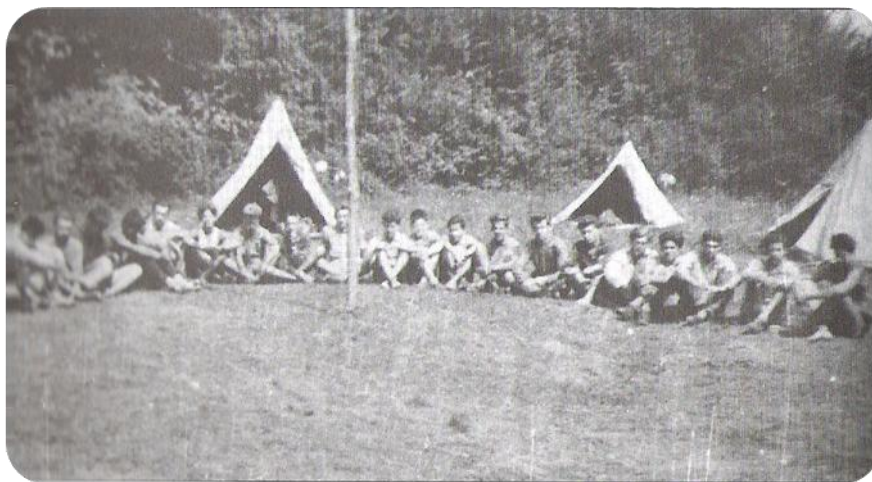
A feldolgozó munka során állapítottuk, és dokumentáltuk, hogy a szervezkedés vezetői Gsánka Ferenc és Boldvai László 19. papok. A szervezkedés al csoportokba oszlik, melyeknek főleg ugyanevezett alcsoport vezetők állnak. Másrészt Saszövevényeket tartanak a szervezkedésben résztvevő személyek lakásán.

A szervezkedés politikai célja az ifjúság népi-demokratikus rendszerünk elleni gyűlöletre való nevelése. Felkészítik az általuk megbízható ifjúságot egy rendszerváltozás esetére, az alább keresztályu tanulok pedig új nevelik, hogy meg tudják csfolni az iskolában tanult materialista nézeteket. A szervezkedés vezetői által tartott előadások alapján nemcsak kétarcúvá, cinikusává nevelik az ifjúságot, hanem elhíntik köztük a gyűlöletet a népi-demokratikus rendszerrel szemben. Az általuk létrehozott csoport összejöveteleken pedig gyűlöletre izgatnak a Szovjetunió és Pártunk politikájá ellen.

18. ábra: Az operációs terv (Á.B.T.L.: V-147350/1.)

[illegible]

19. ábra: Ház kutatási jegyzőkönyv (B.M. Bíróság 61-8.)

20. ábra: Indiánok tábora a Mecsekben